UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
https://lett.ubbcluj.ro

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Kognitív nyelvészet

Egyetemi tanév 2026–2027

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeș–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
1.2. Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3. Intézet	Magyar Nyelvtudományi és Néprajzi-Antropológiai Intézet
1.4. Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5. Képzési szint	Alapképzés
1.6. Tanulmányi program/ Képesítés	Magyar nyelv és irodalom
1.7. Képzési forma	Nappali tagozatos képzés

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve	**Kognitív nyelvészet**			A tantárgy kódja	**LLM1025**
2.2. Az előadásért felelős tanár neve	dr. Fazakas Emese, egyetemi docens				
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve	dr. Dimény Hajnalka, egyetemi tanársegéd				
2.4. Tanulmányi év	1	2.5. Félév	1	2.6 Értékelés módja	Kollokvium
2.7. Tantárgy rendszere	Kötelező			2.8. Tantárgy típusa	Szaktárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszáma)

3.1. Heti óraszám	**3**	melyből: 3.2. előadás	**2**	3.3. szeminárium/labor/projekt	**1**
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	42	melyből: 3.5. előadás	28	3.6 szeminárium/labor	**14**
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					**óra**
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása (ET)					16
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					15
Szemináriumok/ laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása (nagyobb vagy egyenlő a tantárgy naptárában az ellenőrzési feladatokra előírt összóraszámmal)					20
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					3
Vizsgák					2
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszáma					**56**
3.8. A félév összóraszáma					**98**
3.9. Kreditszám					**4**

4. Előfeltételek (ha vannak)

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

4.1. tantervi	
4.2. kompetenciabeli	

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Laptop, vetítő, internet
5.2. A szeminárium/ labor lebonyolításának feltételei	Számítógép, vetítő, nyomtatott anyagok, internet, interaktív válaszbeküldő programok (Mentimeter/Slido/Quizizz vagy más)

6.1. A tanulmányi program elvégzése során elsajátított kompetenciák (a tantervből kell átvenni)[1]

Szakmai kompetenciák	
Kompetencia kódja	**Kompetencia**
CP3	Alkalmazza a bölcsészettudományok területén szerzett ismereteit.
CP4	Szótárakat használ.
CP6	Ismeri a nyelvi normákat.
Transzverzális kompetenciák	
Kompetencia kódja	**Kompetencia**
CT1	Alkalmazza a tudományos módszereket.
CT2	Alkalmazza a kutatási etika és a tudományos integritás elveit a kutatásban
CT3	Információforrásokat használ
CT5	Írásban közöl információkat

6.2. A tanulmányi programra jellemző kimeneti követelmények (a tantervből kell átvenni)[2]

A tantárgy által megcélzott kimeneti követelmények		
Kompetencia kódja	**Ismeret és megértés (Knowledge and understanding)**	**Specifikus tudományos készségek (Specific academic skills)**

[1] A tanulmányi program tantervéből át kell venni azokat a szakmai és/vagy transzverzális kompetenciákat, amelyek fejlesztéséhez az a tantárgy is hozzájárul, amelyhez az adott tantárgyi adatlap készült. Minden kompetencia esetében változatlan formában át kell venni a teljes kijelentést, beleértve a kompetencia kódját is, ahogyan a tantervben megjelenik. Amennyiben a két kategória közül valamelyikből nem vesznek át kompetenciákat, a táblázatban az adott kategóriának megfelelő sort törölni kell.

[2] Meg kell említeni a tanulmányi programra jellemző képzési eredményeket, amelyek fejlesztéséhez az a tantárgy is hozzájárul, amelyhez az adott tantárgyi adatlap készült. A tantárgy típusának (alaptárgy/szaktárgy/kiegészítő tárgy) megfelelő jellemzőket változatlan formában kell átvenni a tantervből, és a kapcsolódó kompetencia jobb odalán kell feltüntetni.

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

CP2, CP3, CP11, CP12, CP15, CP21, CP24, CP25, CT1, CT2, CT3, CT5, CT6, CT8	1. A hallgató felismeri, megérti, leírja, magyarázza, összefoglalja és szintetizálja a nyelvtudományi ismereteket.	1. A hallgató a megszerzett ismeretek alapján szövegeket értelmez, illetve leíró, érvelő vagy kritikai elemzéseket dolgoz ki. A hallgató összefüggéseket teremt a tanult diszciplínák között, hogy kialakítsa a szakterület integrált modelljét. A hallgató nyomon követi a szakterület tudományos és technológiai fejlődését.
CP2, CP3, CP11, CP12, CP15, CP21, CP24, CP25, CT1, CT2, CT3, CT5, CT6, CT8	2. A hallgató leírja az általános nyelvészet alapvető fogalmait, és alkalmazza azokat a magyar nyelvre.	2. A hallgató alkalmazza a természetes nyelvek tanulmányozására jellemző módszertani és elméleti modelleket
CP3, CP12, CP18, CP24, CT1, CT3, CT5, CT6, CT8	3. A hallgató felismeri, megérti, meghatározza és elmagyarázza a szakterület kulcsfogalmait és terminológiáját. Ismeri és magabiztosan használja a szaknyelvek, vagy a tudományos szövegalkotás szabályait.	3. A hallgató fejleszti kritikai gondolkodását és igényesen használja a szaknyelvet írott és szóbeli diskurzusban.

7. Tárgy-specifikus kimeneti követelmények

Ismeret és megértés (Knowledge and understanding)
1. A hallgató ismeri és megérti a kognitív nyelvészet alapfogalmait és alapjelenségeit.
2. A hallgató ismeri és megérti a népszerű vizsgálati szempontokat és a fontosabb eredményeket
Specifikus tudományos készségek (Specific academic skills)
1. A hallgató képes kognitív nyelvészeti elemzést végezni a nyelvi kategorizáció, a metafora, metonímia kapcsán.
2. A hallgató képes kognitív nyelvészeti szempontokat érvényesíteni különböző jellegű nyelvi adatokkal dolgozva.
3. A hallgató képes önállóan dolgozni az előadásokon és a szemináriumokon tárgyalt nyelvi jelenségek kognitív nyelvészeti megközelítése során, és sajátos szempontból szemlélni a nyelvhasználatot, a nyelvi tevékenységet.

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	**Didaktikai módszerek**	**Megjegyzések[3]**
1. Bevezetés. A kognitív nyelvészet helye a kognitív tudományok között. Gondolkodás és nyelv viszonya	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
2. Kulcsfogalmak: prototípus és kategorizáció, alapkategóriák, idealizált kognitív modellek	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	

[3] Például szervezési szempontok, ajánlások a hallgatók számára, a kurzushoz/szemináriumhoz kapcsolódó konkrét szempontok, mint például a területen dolgozó szakemberek meghívása stb.

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

3. A nyelvi észlelési feltételek és a profilírozás	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
4. A nyelvi észlelési feltételek: gyakorlati alkalmazás	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
5. Tér(iség) és térviszonyok (univerzális és nyelvspecifikus sajátosságok, tárgy- és helymegnevezés, háttér/S – figura/M)	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
6. A tárgyak közötti távolság és a mozgás irányának nyelvi kódolása; a távolság és az irány kombinációja	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
7. A mozgás a világ nyelvi képében: faktív és fiktív mozgás	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
8. Motiváltság és ikonicitás, az értékjelentés fogalma	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
9. A metaforák fajtái (strukturális, ontológiai, orientációs metaforák; keresztmetaforikus kapcsolatok)	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
10. Embodiment, a metafora és a fogalmi integráció	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
11. Nyelvi anyagok feldolgozása: az út, a teher és az idő	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
12. A metafora és a metonímia	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
13. A sztereotípiák, az előítéletek és a kategorizáció	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	
14. A tanultak alapján nyelvi anyag elemzése	előadás, problémafelvetés, magyarázat, kérdés, közös problémamegoldás	

Könyvészet
Kötelező:
Csányi Vilmos: *Az emberi természet. Humánetológia*. Vince Kiadó, 2003.
Kövecses Zoltán – Benczes Réka: *Kognitív nyelvészet*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2010.
Szilágyi N. Sándor: *Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára*. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996.
Szilágyi N. Sándor: *A jelentésvilág szerkezete*. (Előadás a Mindentudás Egyetemén): http://www.mindentudas.hu/szilagyi/index.html
Ajánlott:
Jackendoff, Jay: Mi egy fogalom, ha megragadható? *Janus* IX. 1. 15 – 21. (1989/1992)
Kövecses Zoltán: *A metafora.* Budapest, TypoText, 2005.

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

Lakoff, George, Néhány empirikus megjegyzés a fogalmak természetéről. *Janus* IX. 1. 97–120. (1989/1992) Lakoff, George – Johnson, Mark: *Metaphors We Live By*. Chicago University Press, 1980. Lakoff, George – Johnson, Mark: *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago University Press, 1989. Pléh Csaba – Győri Miklós (szerk.): *A kognitív szemlélet és a nyelv kutatása*. Budapest, Pólya Kiadó, 1998.		
8.2 Szeminárium/ Labor	**Didaktikai módszerek**	**Megjegyzések**
1. Bevezető szeminárium. A tematika megbeszélése, bibliográfiai eligazítás a tantárgyhoz. Bevezetés: Milyen tudomány a kognitív nyelvészet? **Ajánlott szakirodalom**: • Banczerowski Janusz: A kognitív nyelvészet alapelvei. In: *Magyar Nyelvőr* 1999, 123(1), 78–87. (http://c3.hu/~nyelvor/tart.htm, 2025. szeptember 23.) • Banczerowski Janusz: Néhány megjegyzés a nyelv kognitív felfogásához. In: Banczerowski Janusz: *A világ nyelvi képe*. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2008. 94–99. • Evans, Vyvyan – Green, Melanie: The nature of cognitive linguistics: assumptions and commitments. In: Uők: *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Edinburgh University Press, 2006, 27–54.	bemutató, kognitív nyelvészeti elemzés, csoportmunka	
2. Nyelvi szerkezet. Lexikális és grammatikai elemek osztályai **Ajánlott szakirodalom**: Tolcsvai Nagy Gábor: A nyelvi rendszer és a nyelvhasználat kognitív alapjai. In: Uő: *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe*. Budapest, Osiris Kiadó, 2013, 13–26. Talmy, Leonard: The relation of grammar to cognition. In: Uő: *Toward a cognitive semantics I. Concept structuring systems.* Cambridge–London: MIT Press, 21–98. Bańczerowski Janusz: A fej nyelvi képe a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 2007, 131(4), 385–402. (https://www.c3.hu/~nyelvor/period/1314/131401.pdf , 2025. szeptember 23.)	bemutató, kognitív nyelvészeti elemzés, csoportmunka	
3. Nyelvi kategorizáció és a kategorizáció szintjei **Kötelező szakirodalom**: • Szilágyi N. Sándor: *A jelentésvilág szerkezete* (Előadás a Mindentudás egyetemén) Elérhető: http://tinyurl.com/zu5my2d (2016. október 1.) **Ajánlott szakirodalom**:	bemutató, kognitív nyelvészeti elemzés, csoportmunka	**1. vizsgafeladat** (beküldendő a 4. szemináriumig) (30%)

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
https://lett.ubbcluj.ro

• Szilágyi N. Sándor: *Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára*. Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 79–99. • Kövecses Zoltán – Benczes Réka: A kategorizáció különböző szintjei. In: Uők: *Kognitív nyelvészet*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2010, 40–49. • Rosch, Eleanor: Egyetemes és kulturálisan specifikus jegyek az emberi kategorizációban. In: Boross Ottilia – Pléh Csaba: *Bevezetés a pszichológiába*. Budapest, Osiris, 2004. 272–290. • Tolcsvai Nagy Gábor: A kategorizáció. In: Uő: *Kognitív szemantika*. Nyitra, Europica varietas, 2011, 24–31. • Banczerowski Janusz: "Kategóriák, kategorizáció és a szavak mögött rejlő világ (világok)". In: Banczerowski Janusz: *A világ nyelvi képe*. Budapest, Tinta Kiadó, 2008, 122–130. • Banczerowski Janusz: A nyelvi kategorizálás nem tipikus esetei. *Magyar Nyelvőr* 1999, 123(3), 261–265. (http://c3.hu/~nyelvor/tart.htm, 2025. szeptember 23.) • Evans, Vyvyan - Green, Melanie: Categorisation and idealised cognitive modells: *Cognitive Linguistics. An introduction*. Edinburgh University Press, 2006, 248–285.		
4. Metafora **Ajánlott szakirodalom:** • Szilágyi N. Sándor: A metafora és a metaforikus jelentés: *Hogyan teremtsünk világot?* Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 45–49. • Szilágyi N. Sándor: A strukturális metafora: *Hogyan teremtsünk világot?* Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 53–58. • Kövecses Zoltán: Mi a metafora? In: *A metafora*. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe. Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 19–29. • Kövecses Zoltán: *A metaforák fajtái.* A metafora. *Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 45–57.	bemutató, kognitív nyelvészeti elemzés, csoportmunka	
5. Metonímia **Ajánlott szakirodalom:** • Evans, Vyvyan – Green, Melanie: Metaphor and metonymy. *Cognitive Linguistics. An introduction.* Edinburgh University Press, 2006, 286–327. • Bencze M. Ildikó: Mi a metonímia? Elméletek és kísérletek a metonímiakutatásban. *Magyar Pszichológiai Szemle* 2009, 64(4), 677–696.	bemutató, kognitív nyelvészeti elemzés, csoportmunka	**2. vizsgafeladat** (beküldendő a 6. szemináriumig) (35%)

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

• Kövecses Zoltán: Egy másik alakzat: a metonímia. *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Budapest, Typotex Kiadó, 2005, 147–166. • Szilágyi N. Sándor: A metonímia: jelentés vagy szabály kérdése? In: Uő: *Hogyan teremtsünk világot?* Kolozsvár, Erdélyi Tankönyvtanács, 1996, 49–53.		
6. Igei jelentés és eseményszerkezet **Ajánlott szakirodalom:** • Leonard Talmy: Lexicalization patterns: In: Uő: *Toward a cognitive semantincs II. Typology and process in concept structuring*. Cambridge–London, MIT Press, 2000 • Tolcsvai Nagy Gábor: *Az ige a magyar nyelvben. Funkcionális elemzés*. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2015, 53–68. • Talmy, Leonard: Force and causation. In: Uő: *Toward a cognitive semantics I. Concept structuring systems*. Cambridge–London, MIT Press, 407–550.	bemutató, kognitív nyelvészeti elemzés, csoportmunka	
7. Igei lexikalizációs mintázatok a magyarban **Ajánlott szakirodalom:** • Dimény Hajnalka: *Az igei jelentések fő jellemzői és a magyar igék lexikalizációs mintázatai*. Doktori dolgozat. BBTE, Kolozsvár, 2021 • Tolcsvai Nagy Gábor: Az ige jelentése. In: Uő: *Az ige a magyar nyelvben. Funkcionális elemzés*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2015, 23–48.	csoportmunka, kognitív nyelvészeti elemzés	**3. vizsgafeladat** (megoldandó az órán) (25%)
Könyvészet: L. az egyes témáknál. **Egyéb**: A vizsgafeladatok elkészítése, beadása és bemutatása 4-5 fős csoportokban történik. A csoportokat az első szemináriumon meghatározzuk. A pontokat a csoportlétszám x 10-es keretben kapják a csoportok, és elosztják egymás között. A vizsgafeladatok elkészítésekor minden esetben tekintetbe kell venni a MI intelligencia használatára vonatkozó hallgatói útmutatót.		

9. Értékelés

Tevékenység típusa	9.1 Értékelési kritériumok[4]	9.2 Értékelési módszerek[5]	9.3 Aránya a végső jegyben
9.4 Előadás	1. A jelenségek és fogalmak pontos ismerete	1. Kollokvium házidolgozat alapján (80%)	50%

[4] Az értékelési kritériumoknak közvetlenül tükrözniük kell a tanulmányi program és a tantárgy szintjén kitűzött képzési eredményeket. Pontosabban, a várható képzési eredményeknél felsorolt eredményeket értékelik.

[5] Javasolt mind a végső kiértékelési módszerek, mind a folyamatos kiértékelési stratégia meghatározása.

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
https://lett.ubbcluj.ro

	2. Gyakorlati alkalmazás	2. Egy 20 kérdésből álló kvíz készítése Csányi Vilmos könyve alapján (20%)	
9.5 Szeminárium/ Labor	1. A megbeszélt jelenségek pontos ismerete	A vizsgafeladatokra kapott pontszámok alapján (lásd feljebb a *Megjegyzések* oszlopot).	50%
	2. A terminológia pontos és megfelelő használata		
	3. Az elméletek gyakorlati alkalmazása		
9.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
• legalább 5-ös minősítés a szemináriumi tevékenységre és a házidolgozatra (előadás) külön-külön, valamint a kollokviumon • részvétel a szemináriumok 75%-án (Abban az esetben, ha valaki ennél több óráról hiányzik és a hiányzás indokolt, lehetősége van az órai feladatok és plusz feladatok által pótolni. A vizsgafeladatokat azonban csak a pótvizsgaidőszakban tudja pótolni, ha a félév során nem teljesítette őket. Mindenről egyeztetni kell előzetesen a szemináriumvezetővel.)			

10. SDG-ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)[6] (Ki kell törölni azokat az ikonokat, amelyek nem vonatkoznak a tárgyra.)

	A fenntartható fejlődés általános ikonja							
			4 MINŐSÉGI OKTATÁS					
10 EGYENLŐTLENSÉGEK CSÖKKENTÉSE								

[6] Válasszon ki egyetlen olyan ikont, amely az *Egyetemi folyamatban történő alkalmazására vonatkozó eljárás* szerint legjobban illeszkedik az adott tantárgyhoz. Ha a tantárgy általánosságban foglalkozik a fenntartható fejlődéssel (pl. bemutatja/bevezeti a fenntartható fejlődés általános kereteit stb.), akkor a Fenntartható Fejlődés általános ikonja rendelhető hozzá. Ha egyetlen ikon sem vonatkozik a tantárgyra, válassza az utolsó opciót: *„Nem alkalmazható”.*

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
BABEȘ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITÄT
BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
TRADITIO ET EXCELLENTIA

Facultatea de Litere
Str. Horea nr. 31
400202, Cluj-Napoca
https://lett.ubbcluj.ro

Kitöltés időpontja: Előadás felelőse: Szeminárium felelőse:

2026. április 2.

Intézetigazgató:

Az intézeti jóváhagyás dátuma:

A dékáni jóváhagyás időpontja
A felelős dékán neve és aláírása